

ESPOON VASTAANOTTOPERHEIDEN KOULUTUSTARPEEN KARTOITUS

Ville Uurtio
Opinnäytetyö, Syksy 2016
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diakoninen sosiaali-, terveys- ja
kasvatusalan koulutusohjelma
Sosionomi-diakoni (AMK)

TIIVISTELMÄ

Uurtio, Ville. Espoon vastaanottoperheiden koulutustarpeen kartoitus. Syyskuu 2016, 40 s. 3 liitettä

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatustarpeiden koulutusohjelma, Sosionomi (AMK) ja Diakonin virkakelpoisuus (AMK).

Vastaanottoperhetoiminnan tarkoitus on olla mukana jokaisen vastaanottoperheisiin sijoitetun lapsen lastensuojeluprosessissa. Opinnäytetyön tarkoitus oli tutkia, millaista lisäkoulutusta vastaanottoperheet kokevat tarvitsevansa ja millaiset asiakkaat ovat haasteellisia heidän työssään. Aiheen tärkeys ja ajankohtaisuus nousivat esiin vastaanottoperheiltä, heidän omissa kehityskeskusteluissaan vastaanottoperhetoiminnan esimiehen kanssa. Vastaanottoperheiden vanhemmat olivat kokeneet, että he tarvitsevat lisäkoulutusta oman työnsä tueksi. Tutkimuksen yhteistyökumppaneina toimivat Espoon kaupungin Auroran lastensuojelupalveluiden vastaanottoperhetoiminta sekä Espoon vastaanottoperheet.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentuu sijaisvanhemmuuden ympärille. Teoreettisessa viitekehyksessä käydään myös lastensuojelua ohjaavat lait. Opinnäytetyössä lastensuojelua ja sijaishuoltoa on tutkittu myös ammatillisen kirjallisuuden kautta. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa on haastateltu kahdeksan Espoossa toimivaa vastaanottoperhettä. Tähän on käytetty aineistonkeruumenetelmänä teemahaastatteluita ja aineisto on analysoitu sisällönanalyysi menetelmällä.

Haastateuluissa kävi ilmi, että monet vastaanottoperheet kokivat saavansa paljon tukea. Vastaanottoperheet kokivat, että heitä tuetaan tehtävässään riittävästi työnohjauksen, vertaistuen ja vastaanottoperhetoiminnan tiimin puolesta. Vastaanottoperheet kokivat eniten koulutustarvetta mielenterveys- ja päihdeasioissa. Vaikeammiksi asiakkaiksi vastaanottoperheet kokivat päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivät vanhemmat.

AVAINSANAT: sijaishuolto, vastaanottoperhe, perhehoito, lastensuojelu

ABSTRACT

Uurtio, Ville

Short time foster families` need for support education in Espoo. 40 p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2016.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in diaconal social work. Degree: Bachelor of Social Services

The aim of this thesis was to research how short time foster families experienced their work. The research questions were to find out what kind of education they need for themselves and what kind of customer(s) they find challenging to deal with. The study was carried out in collaboration with Aurora child welfare services in the city of Espoo. Aurora child welfare services have three units and one of them is a short time foster family service. They help short time foster families with child welfare affairs.

This thesis used qualitative methods to study outcomes of short time foster families` visions of education. The study material was gathered by interviewing eight short time foster families in Espoo. The interviews were conducted by using theme interviews and analyzed with content analysis. The theoretical frame work in this thesis was to assess foster care, child welfare and Finnish law legislation.

All short time foster families needed more education on people with mental health issues and substance addiction; this was based on the results of the interviewees. Moreover, the results of this thesis showed that the short time foster families did experience enough support in their work.

KEYWORDS: foster care, short time foster family, family care, child welfare

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
2. LASTENSUOJELU OSANA SOSIAALIALAN TYÖTÄ	6
2.1 Lastensuojelun periaatteet	6
2.3 Lastensuojelun sijaishuolto.....	8
2.4 Sijaisvanhemmaksi ryhtyminen	9
3. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	11
3.1 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus	11
3.2 Toimintaympäristön kuvaus.....	11
3.3 Tutkimusmenetelmän kuvaus.....	12
3.4 Aineiston analyysi.....	13
4. TEEMAHAASTATTELUIDEN TULOKSIA.....	16
4.1 Vastaanottoperheiden tausta.....	16
4.2 Vastaanottoperheiden kokemuksia asiakastyöstä.....	17
4.3 Vastaaottoperheiden kokemukset omasta työstään	21
5 VASTAANOTTOPERHEIDEN TOIVOMA LISÄKOULUTUS.....	23
5.1 Mielenterveyskoulutus	23
5.2 Päihdekoulutus	23
5.3 Lastensuojelun prosessi-koulutus	24
5.4 Uskonmollinen ja kulttuurinen koulutus	25
5.5 Koulutuksen järjestäminen	25
6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	27
7. POHDINTA	30
7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	30
7.2 Henkilökohtainen ammatillinen kasvu	31
7.3 Seurakunnan mahdollisuudet	32
Lähteet.....	33

LIITEET

Liite 1 Lyhyt aikaisten sijaisvanhempien toimeksiantosopimus	35
Liite 2 Vastaanottoperhetoiminnan esite	38
Liite 3 Haastattelu runko	40

1. JOHDANTO

Espoon lastensuojelussa toimii Auroran lastensuojelupalvelut, joka on jaettu kolmeen palveluun. Ensimmäisenä on Auroran vastaanottokoti, joka tuottaa alle kolmetoistavuotiaalle lastensuojelun laitospalvelua. Toiseksi on tehostettu perhetyö, joka auttaa perheitä heidän kotonaan lastensuojelun avohuollon palveluna. Kolmas on Espoon vastaanottoperhetoiminta, joka on mukana vastaanottoperheisiin sijoitettujen lasten lastensuojeluprosesseissa. Lapset on joko avohuollon tukitoimena tai kiireellisesti sijoitettu vastaanottoperheisiin. Espoossa toimi vuonna 2015 syksyllä yhdeksän vastaanottoperhettä. Vastaanottoperheet ovat käyneet sijaisvanhemmuuteen liittyvän Pride-koulutuksen. Vastaanottoperheet ovat omissa kehityskeskusteluissaan nostaneet esiin tarpeensa lisäkoulutukselle.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaista lisäkoulutusta Espoon vastaanottoperheet kokevat tarvitsevansa oman työnsä tueksi. Tarkoituksena on myös tutkia millaisten asiakkaiden kanssa vastaanottoperheet kokevat osaavansa työskennellä ja millaisten asiakkaiden kanssa vastaanottoperheet kokevat tarvitsevansa kehittymistä. Aiheen tärkeys nousi esiin työharjoittelun yhteydessä, kun mietimme yhdessä Espoon vastaanottoperhetoiminnan ohjaajien kanssa, miten vastaanottoperheitä voisi tukea enemmän heidän työssään. Työharjoittelun aikana haastattelin kahdeksan vastaanottoperhettä. Haastattelin vastaanottoperheitä heidän lisäkoulutustoiveistaan neljästä eri näkökulmasta. Näkökulmat olivat mielenterveyden, päihdeongelmien, lastensuojelunprosessin sekä uskonnollisen ja kulttuurisen koulutuksen tarpeet.

Pohdintaluvussa olen miettinyt aiheita myös tulevana seurakunnantyöntekijä. Pohdin, miten seurakunta voisi olla mukana tukemassa vastaanottoperheitä heidän työssään, miten seurakunta voisi olla mukana koulutusta järjestäessä ja voisiko seurakunta olla kokonaan koulutuksen järjestäjätaho.

2. LASTENSUOJELU OSANA SOSIAALIALAN TYÖTÄ

2.1 Lastensuojelun periaatteet

Suomen valtio noudattaa Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) Lasten oikeuksien sopimusta. Sopimuksen yleisiä periaatteita ovat seuraavat: kaikki lapset ovat yhdenvertaisia, lapsella on oikeus hyvään elämään, lapselle on mahdollisuuksien mukaan annettava tilaisuus vaikuttaa omaan arkeensa ja lapsen etu on asetettavat ensisijaiseksi, kun lapsen asioista päätetään. Nämä periaatteet lukevat sosiaali- ja terveysministeriön laatimissa lastensuojelun laatusuosituksissa. Lapsen etu on määritelty Lastensuojelulain neljännessä pykälässä. Lastensuojelutyön periaatteisiin sisältyy erilaisia arvoja, kuten avoimuus, luotettavuus, oikeudenmukaisuus ja turvallisuus (Lavikainen, Puustinen-Korhonen & Ruuskanen 2014, 11–12).

Oikeudenmukaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikkien lasten oikeuksien toteutumista pyritään toteuttamaan mahdollisimman täysimääräisesti (Lavikainen, Puustinen-Korhonen & Ruuskanen 2014, 14.) Lastensuojelutyö on avointa ja luotettavaa, kun työntekijä toteuttaa lapsen etua kunnioittaen vanhemman kasvatusvastuuta. Hänen tulee pystyä ohjaamaan perhettä mahdollisen avun ja tuen piiriin palveluiden avulla, siten että lapsen ikätasoinen kehitys toteutuisi. Lastensuojelussa ei aina voida tehdä päätöksiä, jotka ovat vanhemman tai huoltajan toiveiden mukaisia, siksi on tärkeää, että lastensuojelun toimintakäytäntöjen ovat ennakoitavia ja perusteltuja. Avoin ja luotettava toiminta toteutuu, kun noudatetaan lievimmän puuuttumisen periaatetta. (Lavikainen, Puustinen-Korhonen & Ruuskanen 2014, 14–15).

Lapsen kokema turvallisuudentunnetta on edistettävä jokaisessa tilanteessa. Lapselle on turvattava oikeus ilmaista oma mielipiteensä, tunnustaa tiettyä uskontoa ja noudattaa kulttuurista tapojaan, ilman että hän tulee leimatuksi syrjityksi tai kokisi pelkoa. Lapsen näkemykset pitää ottaa huomioon hänen ikätasonsa ja kehitystasonsa mukaisesti, kun hänen asioitaan käsitellään. (Lavikainen, Puustinen-Korhonen & Ruuskanen 2014, 15).

2.2 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain 4§ mukaan lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia, sekä kiinnitettävä huomio lapsen edun mukaiseen toimintaan ja päätöksentekoon. Lastensuojelun on tuettava lapsen kasvatuksesta vastaavia henkilöitä kasvatuksessa ja huolenpidossa, sekä pyrittävä ennaltaehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia. Lastensuojelun on puututtava ongelmiin mahdollisimman varhain. Lastensuojelun on puututtava hienovaraisesti ja ensisijaisesti käytettävä avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. Jos lapsen etu on sijaishuolto, niin se on järjestettävä viipymättä. (Lastensuojelulaki 2007.)

Lastensuojelulaissa on määritelty lapsen kiireellinen sijoittaminen sijaishuoltoon. Päätös kiireellisestä sijoituksesta voidaan tehdä, jos lapsi on välittömässä vaarassa. Päätös sijoituksesta voidaan tehdä myös, jos lapsi itse toiminnallaan vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä tai tekemällä muun kuin vähäisenä pidetyn rikollisen teon. Kiireellinen sijoitus voidaan tehdä enintään 30 vuorokaudeksi siitä vuorokaudesta lähtien kun päätös on tehty. Lapsen asioista päättävä taho voi tehdä myös jatkopäätöksen kiireellisen sijoituksen jatkamisesta, jos kolmekymmentä vuorokautta ei ole riittävä aika selvittää lapsen edunmukaista päätöstä. Kiireellisen sijoituksen aikana on selvitettävä huostaanoton tarve ja on tehtävä riittävien tukitoimien kartoitus. Kiireellisen sijoituksen jarkoaika on enintään 30 vuorokautta. (Lastensuojelulaki 2014.)

Lastensuojelussa avohuollon tukitoimet lähtevät sosiaalityöntekijän tekemästä palvelutarpeen arvioinnista, jolloin lastensuojelun avohuollon tukitoimet on tarkoitettu antamaan tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämämiseen. Avohuolto voidaan suunnata turvaamaan lapsen terveyttä ja kehitystä kuntoutumista tukevien hoito- tai terapiapalveluiden avulla. Perhettä voidaan tukea tehostetulla perhetyöllä, perhekuntoutuksella tai muilla lasta tai perhettä tukevilla palveluilla. (Lastensuojelulaki 1302/2014,36§.) Avohuollon tukitoimena lapsi voidaan tarpeen vaatiessa sijoittaa määräajaksi sijaishuoltoon. Sijoitukseen tarvitaan huoltajan sekä 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Sijoitusta avohuollon tukitoimena käytetään lapsen tuen tarpeen arvioimiseen,

lapsen kuntouttamiseksi tai jos lapsen kasvatusvastuussa oleva henkilö on sairauden tai muun syyn takia poissa ja lapselle joudutaan järjestämään väliaikainen huolenpito. (Lastensuojelulaki 2014.)

2.3 Lastensuojelun sijaishuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon järjestämistä kodin ulkopuolelle. Sijaishuolto järjestetään ensisijaisesti perhehoitona ja jos se ei ole mahdollista, niin tämän jälkeen laitoshoidon tai muulla tavalla. Päätöksestä vastaavan sosiaalityöntekijän pitää kiinnittää huomiota sijaishuoltopaikkaan, siten että se vastaa lapsen tarpeisiin, huostaanotto perusteisiin, sekä lapsen sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. (Lastensuojelulaki 2012.)

Perhehoitajalaki määrittelee perhehoitoa, jolloin sijaishuollon palveluissa on tärkeää huomioida sijaisvanhempien näkemys lapsen tuen tarpeesta. Myös sijaisvanhempien näkemys omasta tuen tarpeesta pitää ottaa huomioon (Lavikainen, Puustinen-Korhonen & Ruuskanen 2014, 18).

Uusi perhehoitolaki astui voimaan 1.7.2016 jossa käsitellään sijaisvanhemmuuden toimeksiantoa siten, että vähimmäispalkkiota korotetaan ja oikeutta vapaisiin lisätään. Lisäksi vakituisilla perhehoitajilla olisi mahdollisuus kahden vuoden välein mennä hyvinvointi- ja terveystarkastukseen (HE 86/2016.). Espoon kaupungin lyhytaikaisen perhehoidon toimeksiantosopimuksessa(kts Litte 1), perhehoitaja sitoutuu noudattamaan seuraavia lakeja: lapsenhuollosta ja tapaamisoikeudesta annettu laki, lastensuojelulaki, perhehoitolaki, sosiaalihuoltolaki sekä sosiaalihuollon asiakaslain säännökset. Myös perhehoitajaa tuetaan vastavuoroisesti sosiaali- ja terveystoimen kautta kasvatuksellisten tavoitteiden toteutumisessa. Toimeksiantosopimuksessa määritellään perhehoitajan palkkio, kulukorvaus, käyttövara ja kaikki muu työsuhteeseen kuuluva. Toimeksiantosopimuksessa perhehoitaja sitoutuu noudattamaan siinä määriteltyjä lapsen oikeuksia ja siinä määritellään myös perhehoitajan oikeudet ja velvollisuudet. Perhehoitajalla on oikeus saada tarvittavaa valmennusta, koulutusta ja työnohjausta. Samalla

myös perhehoitaja sitoutuu osallistumaan Espoon vastaanottoperhetoiminnan täydennyskoulutukseen. (Liite 1.)

2.4 Sijaisvanhemmaksi ryhtyminen

Perhehoitajaksi pääseminen, vaatii henkilöltä koulutuksen, kokemuksen tai henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi ennakovalmennuksen, ennen kuin toimeksiantosopimus kunnan tai kuntayhtymän kanssa voidaan tehdä. Erityisistä syistä ennakovalmennus voidaan suorittaa vuoden sisällä sijoituksen alkamisesta. (Perhehoitolaki 2015.)

Ennakovalmennusta kutsutaan Pride-koulutukseksi. Suomessa jo 1980 -luvulla tiedostettiin kuolustarve sijaisvanhemmille, jotta he pystyisivät paremmin vastaamaan sijoitetun lapsen monimuotoisiin tarpeisiin. Sijais- ja adoptiovanhemmuutta harkitsevat saavat Pride -ennakovalmennuksesta ryhmämuotoista ja prosessinomaista koulutusta. Se antaa valmiuden perehtyä uudenlaiseen, sekä usein haasteelliseen vanhemmuuteen. Koulutuksessa tehdään tietoinen päätös ryhtyä sijaisvanhemmaksi, sieltä saadaan tietoa perhehoidosta ja sijaisvanhemmuudesta. Kokemuksellisten harjoitusten avulla voidaan eläytyä sijoitetun lapsen, lapsen vanhemman tai sijaisvanhemman erilaisiin tilanteisiin tunnetasolla. Sijaisvanhempien oman suhtautumistavan, asenteiden ja tunteiden tiedostaminen kohdatessaan huostaanottoon liittyviä syitä antaa valmiuksia kohdata lasten vanhempia, sekä tehdä yhteistyötä heidän kanssaan lapsen parhaaksi. (Back-Kianmaa & Hakkarainen 2008, 121–124.)

Pride-koulutusta pyritään pitämään matalan kynnyksen koulutuksena, koska sijaisperheitä tarvitsevia lapsia on maassamme enemmän kuin itse sijaisperheitä (Back-Kianmaa & Hakkarainen 2008, 125). Sijasperheeksi tai sijaisvanhammaksi pääsemisen esteenä Espoossa on jos hakijalla on rikostaustaa tai terveydellisiä esteitä. Terveydellisiä esteitä ovat esimerkiksi pitkäaikainen tai toistuva päihde- ja mielenterveysongelma tai muu sairaus perheessä. Myös toistuva tai pitkäaikainen lastensuojelun tai toimeentulotuen asiakkuus voi olla esteenä sijaisvanhemmaksi pääsemiselle. Esteenä voi olla

myös meneillään oleva huoltajuuskiista tai kriisi perheessä. Nämä syyt voidaan katsoa siten, että perheen voimavarat eivät riitä sijaisvanhemmuuteen. (Espoon kaupunki 2016a.)

Pride-koulutuksen sisällöstä on vastannut vuodesta 1998 Pesäpuu ry (Back-Kianmaa & Hakkarainen 2008, 122). Pride-koulutus on noin neljän kuukauden prosessinomainen valmennus, joka koostuu yhdeksästä teemallisesta ryhmätapaamisesta, jotka kukin ovat kolmen tunnin mittaisia. Lisäksi kouluttajat tapaavat sijaisvanhemmiksi hakevia henkilökohtaisissa perhetapaamisissa. Valmennukseen sisältyy kirjallisia kotitehtäviä, joilla osallistujat pystyvät peilaamaan omia elämäkokemuksia sijais- tai adoptiovanhemmuuteen liittyen. Pride-koulutus antaa tietoja ja taitoja ja ne ovat koottu viiteen kategoriaan: *"Suojella ja hoivata lasta, tukea lapsen yksilöllistä kehitystä, tukea lapsen suhteita vanhempiinsa tai muiden läheisten ihmissuhteiden jatkumoon, sitoutua lapseen ja toimia hänelle luotettavana aikuisena tarvittaessa koko elämän ajan, tehdä yhteistyötä lapsen asioissa."* Sijais- tai adoptiovanhemmilta edellytetään, että he ymmärtävät miksi valmiuksia tarvitaan. (Pesäpuu 2010.)

Heinosen (2011, 16) Sadoissa verkoissa sukkulointia- tutkimuksessa tutkittiin myös sijaisvanhempien tuen tarvetta valtakunnallisesti. Tutkimuksessa nousi esiin, että suurin osa sijaisvanhemmista kokivat ennakovalmennuksen hyväksi ja riittäväksi, mutta sijoitusten alkaessa saatavan tuen määrä romahtaa. Rohmahdusta selittävät lastenhoidollisen avun vähyyt ja se että kodinhoidollisen avun tarvetta ei huomioitu riittävästi.

3. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus

Tutkimuksen tarve nousi esiin vastaanottoperheiden omissa kehityskeskusteluissa. Vastaanottoperheet kertoivat tarvitsevansa lisäkoulutusta pride-valmennuksen lisäksi. Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa, millaista lisäkoulutusta Espoon vastaanottoperheet kokevat tarvitsevansa. Vastausten perusteella on mahdollista suunnitella ja toteuttaa vastaanottoperheille heidän tarpeitaan vastaavaa koulutusta. Kartoituksen tarkoitus on kerätä tietoa siitä, miten vastaanottoperheet kokevat lastensuojelutyön ja miten heitä voisi kouluttaa, jotta heidän ammatillisuutensa kehittyisi. Toinen tavoite on tutkia vastaanottoperheiden kokemuksia, millaisten asiakkaiden kanssa he kokevat osaavansa työskennellä ja millaisten asiakkaiden kanssa vastaanottoperheet kokevat tarvitsevat kehittymistä. Nämä tavoitteet ovat samalla minun tutkimuskysymykseni. Tulevana seurakunnantyöntekijä mietin myös seurakunnan mahdollisuutta olla mukana kouluttamassa vastaanottoperheitä ja sitä, miten seurakunta voisi olla mukana koulutuksen järjestämisestä.

3.2 Toimintaympäristön kuvaus

Espoon kaupunki rakentuu kolmesta eri toimesta, joista yksi on sosiaali- ja terveystoimi. Espoon lastensuojelu on sosiaali- ja terveystoimen alaisuudessa. Espoon Lastensuojelu on jaettu neljään lastensuojelualueeseen: Espoon keskuksen, Leppävaaran, Espoonlahden ja Matinkylä-Olari-Tapiolan alue. Kaikilla alueilla on omat sosiaalitoimistonsa ja omat sosiaalityöntekijänsä. (Espoo, 2016b.)

Koko Espoon alueen lastensuojeluun kuuluu Auroran lastensuojelupalvelut, jonka alaisuudessa on yhtenä toimijana Leppävaaran vastaanottoperhetoiminnan tiimi. Heidän tehtävänä on olla mukana vastaanottoperheisiin sijoitettujen lasten lastensuojeluprosessissa yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa. Tiimin ohjaajat työskentelevät vastaanottoperheiden

kanssa ja antavat tukea heille heidän työssään. Tiimi nimeää lapselle omaohjaajan, joka on mukana sijoitetun lapsen sijoitusprosessissa. Työpari järjestää lapselle omaohjaajatunteja ja biologisille vanhemmille perhetapaamisia. He ovat mukana myös biologisten vanhempien ja lasten tapaamisissa. Työparin tehtäviin kuuluu lapsen tilanteen arviointi, joka dokumentoidaan asiakastietojärjestelmään. Vastaanottoperheiden työtehtäviin taas kuuluu lapsesta huolehtiminen, hoitaminen ja kasvattaminen sijoituksen aikana. (Vastaanottoperhetoiminnan esite, Liite 2.)

3.3 Tutkimusmenetelmän kuvaus

Tutkimusidea sai alkunsa, kun olin työharjoittelussa Leppävaaran vastaanottoperhetoiminnassa. Keskustelimme työharjoittelustani ohjaavan opettajan, työharjoitteluohjaajan ja vastaavan ohjaajan kanssa, ja tulimme siihen lopputulokseen, että aiheesta, voidaan tehdä opinnäytetyö. Työharjoittelutehtävässä oli tarkoitus haastatella vastaanottoperheitä. Tästä syystä kysyin kaikilta haastateltaviltani, voinko käyttää aineistoa opinnäytetyössä. Jokainen vastaanottoperhe antoi luvan haastatteluiden hyödyntämiseen. Tutkimukseni kohderyhmänä ovat Espoon vastaanottoperheet. Aineisto on kerätty 05.10.2015-20.11.2015 työharjoittelun yhteydessä. Haastattelin kahdeksaa vastaanottoperhettä yhteensä yhdeksästä Espoossa toimivasta perheestä. Haastattelut kestivät 45 minuutista puoleentoista tuntiin. Nauhoitin kuusi haastattelua puhelimen nauhuriin ja kaksi haastattelua kirjoitin paperille. Tuhosin haastattelut litteroinnin jälkeen. Haastatteluissa oli mukana seitsämestä perheestä toinen vanhempi ja yhdessä perheessä oli mukana molemmat vanhemmat. Yhden perheen haastattelin Leppävaaran vastaanottoperhetoiminnan tiloissa, muut haastattelut tehtiin vastaanottoperheiden kotona. Hain tutkimuslupaa Espoon kaupungilta ja sain sen kesäkuussa 2016.

Laadullinen tutkimus tutkii aineistoa kokonaisvaltaisesti. Aineisto on hankittu ja kerätty niin, että se kootaan oikeista tilanteista. Laadullisen tutkimuksen piirteisiin kuuluu, että tutkija luottaa ihmislähteeseen sekä omaan kykyynsä havainnoida ja keskustella enemmän kuin mittausvälineillä hankittuun tietoon.

Aineistosta pyritään paljastamaan jotain odottamatonta, siksi sitä tarkastellaan yksityiskohtaisesti ja moninaisesti. Tutkija voi käyttää erilaisia aineiston hankintakeinoja, kuten teemahaastattelut, osallistuva havainnointi tai ryhmähaastattelut. Haastatteltavat valitaan aina kohdennetusti, ei sattumanvaraisesti. Täten tutkimusaineisto on ainutlaatuista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 160–161, 164.)

Teemahaastatteluissa käytetään etukäteen valittuja teemoja ja niihin tarkennettuja kysymyksiä, jotka rakentavat tutkimuksen viitekehysten. Teemahaastattelussa ei voi kysellä mitä tahansa, koska silloin tutkimustehtävä ei toteudu suunnitelmallisesti (Tuomi & Sarajärvi 2012, 75.) Teemahaastattelu lähtee oletuksesta, että kaikkea mitä yksilö on kokenut, ajatellut, uskonut tai tuntenut voidaan tällä menetelmällä tutkia. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että haastateltavien tulkinnat ja niiden merkitykset ovat keskeisiä tutkimuksessa ja ne syntyvät vuorovaikutuksesta. Teemahaastattelu on strukturoitu menetelmä, koska haastattelun aspekti, aihepiirit ja teemat ovat kaikille samat. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Opinnäytetyön teemat olivat mielenterveys koulutus, päihdekoulutus, lastensuojelunprosessi koulutus ja uskonto ja kulttuuri koulutus, nämä teemat rakensivat aineiston keruun.

3.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineiston analyysikeinona käytin sisällönanalyysimenetelmää. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää laadullisissa tutkimuksissa. Käytin tutkimuksessa Timo Laineen analyysirunkoa kuvamaan tutkimukseni etenemistä. Timo Laineen laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysin runko:

1. Tee vahva päätös mikä aineistossa on kiinnostavaa
2. Käy läpi aineisto, erota ja merkitse mitkä asiat osuvat kiinnostukseesi
- 2b Jätä muu pois tutkimuksesta
- 2c Kerää merkityt asiat yhteen ja erilleen muusta aineistosta
3. Luokittele, teemoja tai tyyppittele aineistoa
4. Kirjoita yhteenveto

Tutkimusaineistoa on paljon ja tutkijan täytyy itse rajata aineistosta, mitä hän tutkii ja mitä hän pyrkii tutkimuksella nostamaan esille (Tuomi & Sarajärvi 2012, 91-92).

Aloitin työni litteroimalla kahdeksan haastattelua. Kirjoitin kaikki haastattelut puhtaaksi ja nimesin haastattelut: perhe 1, perhe 2, perhe 3 ja niin edelleen. Tutkimuksen seuraava vaihe oli, että luin aineistoni moneen kertaan läpi ja merkkasin tekstiin lauseita, mitkä haluan nostaa tutkimukseeni. Seuraava työvaiheeni oli luokittelu. Olin jakanut haastattelut neljään eri luokkaan:

1. Vastaanottoperheiden taustatiedot
2. Miten vastaanottoperheet kokevat asiakastyön
3. Miten vastaanottoperheet kokevat oman työnsä
4. Millaista lisäkoulutusta vastaanottoperheet kokevat tarvitsevansa.

Keräsin kaikista haastatteluista aineistoa jokaiseen luokkaan erikseen. Aineistoluokat rakensin haastattelukysymyksistä, joihin keräsin jokaisen perheen vastaukset. Osaan kysymyksistä tuli pitkiä ja laajoja vastauksia, joten pelkistin vastauksista oleellisen sanoman. Seuraavassa esimerkkejä.

Esimerkki 1

Millainen mielenterveyskoulutus olisi tarpeellista?

Perheen 1 vastaus oli:

"Ihan mieletön juttu olisi jos sais jonkun ihmisen kertomaan millaista oli elää mielenterveysperheessä ja millainen lapsuus oli jos itse oli mielenterveysperheessä. Mut ehkä mielenterveysvanhempi, joka on kasvattanut lapsensa, tulisi kertomaan omista kokemuksistaan ja omista kipukohdistaan, miten sairautensa kanssa pidetään tavallaan se perhe pystyssä, et jotenkin hyvin tälläistä intiimiä".

Perheen vastaus on analysoitu tutkimukseen seuraavasti: Perhe 1 haluisi saada sellaista mielenterveyskoulutusta, jossa olisi kokemusasiantuntija kertomassa omista kokemuksistaan millaista oli elää perheessä, jossa vanhempi oli mielenterveysongelmainen. Tai sellainen kokemusasiantuntija, joka kertoisi miten lasta kasvatetaan ja miten sairaus vaikuttaa perheen arkeen.

Esimerkki 2

Millainen päihdekoulutus olisi tarpeellista?

Perheen 4 vastaus oli:

"Kyllä mä sen vetäisin huume puolelle, ihan aineista ja niiden vaikutuksista, eli jos mulle sanotaan että vanhempi on käynyt seuloissa ja nää ja nää aineet ovat positiivisena niin se ei kerro mulle mitään. Ei oo käytännön kokemusta eikä koulutusta niin nää jutut on mulle ihan kysymysmerkkejä. Eli nää merkit myös että mitä eri huumeita käyttävät ihmiset käyttäytyvät. Mihin merkkeihin pitää kiinnittää huomiota jos vanhemmat käyvät meillä".

Perheen vastaus on analysoitu tutkimukseen seuraavasti: Perhe 4 kokee tarvitsevansa huumausaineisiin päihdekoulutusta. Päihdekoilutusta, jossa kerrotaan erilaisista huumausaineista. Samassa koulutuksessa käytäisiin läpi, miten huumausaineita käyttävän tunnistaa ja miten huumausaineet vaikuttavat käyttäjän käyttäytymiseen.

Etsin haastatteluista merkityksiä ja tiivistin niitä lyhempään muotoon. Tulkitsin haastateltavien sanomaa ja tein päättelyitä millaista koulutusta vastaanottoperheet kokevat tarvitsevansa. Aineistonkeruussa minulla oli johtoideoita teemojen pohjalta. Haastattelukysymyksissä oli jo oletus, että vastaanottoperheet tarvitsevat joko mielenterveyskoulutusta tai päihdekoulutusta. Yhteenvetona voisi sanoa, että haastattelut on toteutettu abduktiivisesta päättelystä käsin (Hirsjärvi & Hurme 2000, 136-137).

Tutkimus seuraa aineistoanalyysin periaatteita. Aineistoanalyysissä pyritään muodostamaan tutkimusteoreettinen kokonaisuus omasta kerätystä aineistosta. Vastaanottoperheiden lisäkoulustarve on tutkimuksessa tutkittava ilmiö, joten aikaisemmillä havainnoilla, tiedolla tai teoriolla ei pitäisi olla vaikutusta analyysin toteuttamiseen tai lopputulokseen. Aineistoanalyysin oletusarvo on, että se on aineistolähtöistä. Opinnäytetyössä on käytetty aineiston keruuna teemahaastatteluita. Tämä tarkoittaa myös sitä että tutkijan on itse tuotettava analyysin järkevyyttä. Tutkijan itse täytyy osata menetelmät, olla vastaanottavainen, sekä oivallusten suhteen terävä. Tutkijan oma ymmärrys omasta aineistostaan lisää mahdollisuuksia löytää aineistoteemoja. Sisällönanalyysimenetelmää voidaan käyttää haastatteluitten analysointimenetelmänä, koska sillä voidaan analysoida litteroituja haastatteluja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sillä pyritään tuomaan tutkittavasta ilmiöstä yleinen tiivistetty kuvaus. Sisällönanalyysi menetelmällä ei saada suoraan johtopäätöksiä, vaan sillä saadaan aineisto vain järjestetyksi tutkimuksen johtopäätöksiä varten. (Tuomi & Sarajarvi, 2012, 95,100,103.)

4. TEEMAHAASTATTELUIDEN TULOKSIA

4.1 Vastaanottoperheiden tausta

Kaikilla vastaanottoperheillä oli myös omia biologisia lapsia. Perheillä, jotka vastaanottivat alle kouluikäisiä lapsia, oli myös itsellään kouluikäisiä lapsia. Espoossa on kaksi vastaanottoperhettä, jotka vastaanottavat 7–17 -vuotiaita. Heidän perheessään omat lapset eivät asu enää kotona. Seitsemällä vastaanottoperheellä oli sijoituspaikkoja kolme ja yhdellä vastaanottoperheellä kaksi sijoituspaikkaa. Vastaanottoperheet ovat kuitenkin saaneet vaikuttaa siihen, millaisia nämä sijaislapsipaikat ovat. Yhdellä perheellä yksi paikka on koululaispaikka ja kahdella muulla perheellä on yksi paikka, joka on tarkoitettu sisaruspaikaksi. Vastaanottoperheet saavat itse määrittellä sijaispaikkansa iän mukaan.

Perheet ovat toimineet vastaanottoperheinä noin yhdestä kuuteen vuotta. Keskimäärin vastaanottoperheet ovat toimineet kolmesta neljään vuotta. Kaikki perheet kertoivat, että he ovat käyneet sijaisvanhemmuuteen liittyvän Pride-valmennuksen. Vastaanottovanhempien ammatit ovat hyvin erilaisia ja monelta eri alalta. Osalla vastaanottovanhemmista on sosiaali- tai terveysalan ammatti, haastatteluiden mukaan siitä, on ollut hyötyä vastaanottovanhemmuudessa. Osalla vastaanottovanhemmilla on sivistystoimialan ammatteja sekä muutamalla vastaanottovanhemmalla aivan muun alan ammatteja. Muutamalla vastaanottovanhemmalla on useampi kuin yksi aikaisempi ammatti.

Selvitin, millaiset asiat vaikuttivat siihen, että perheet lähtivät vastaanottoperheiksi. Seuraavaksi on haastatteluista suoria lainauksia.

Meillä on kaksi ystävää perhettä jo jotka on ollut jo tässä jutussa, tosin Vantaalla ja me läheltä seurattiin sitä. Sit me mentii siihen info tilaisuuteen joku vuosi takaperin, siitä maaliskuusta vuosi takaperin. Mua kiehtoo äärettömästi työn projektiluontosuus eli lapsi tulee jostain kriisistä yleensä se on kriisi on se sitten paha tai vähän pienempi, mut se tulee aina jostain ja se hoidetaan mahdollisimman hyvin. (Perhe 3.)

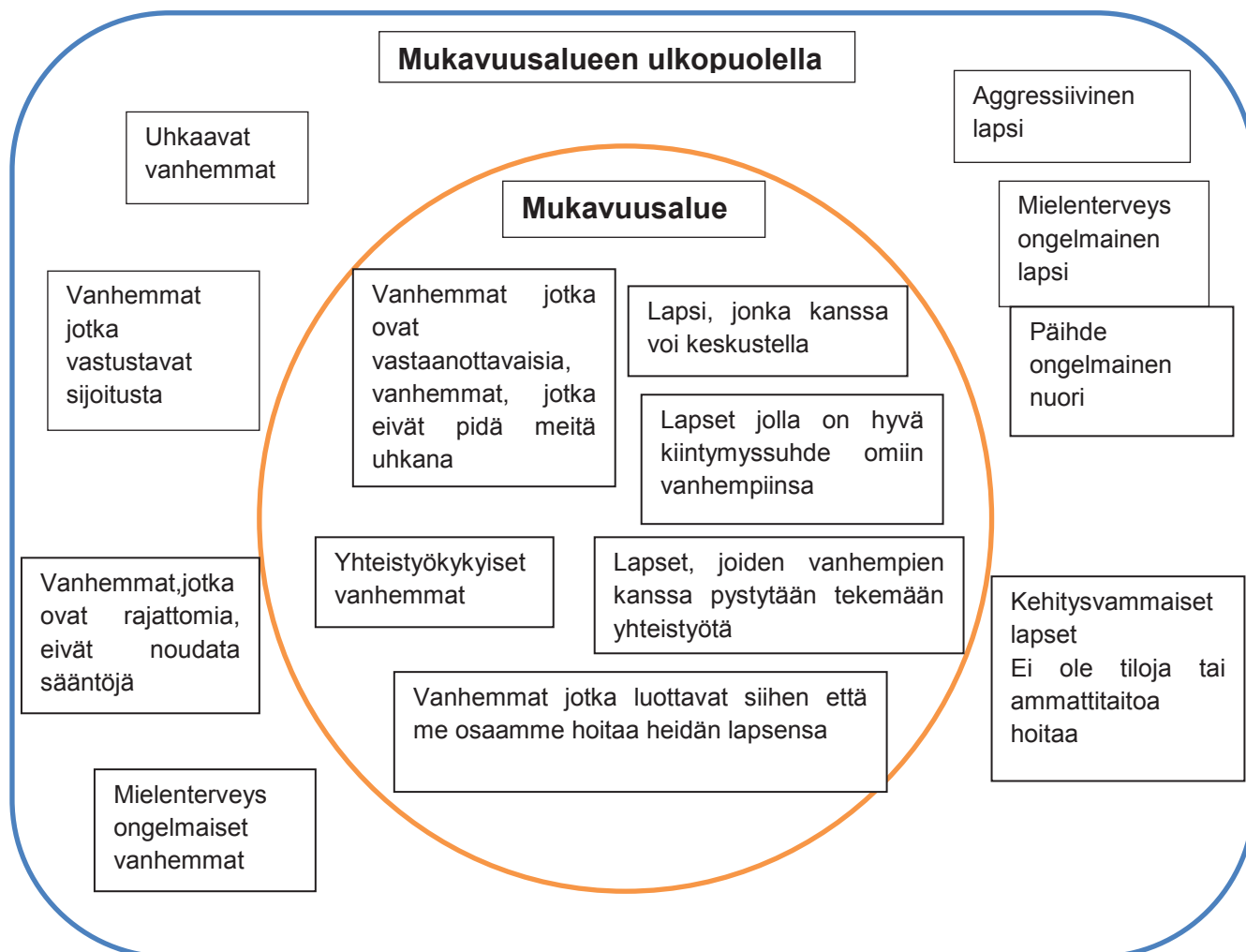
Me ollaan oltu pitkäaikaisena sijaisperheenä ja kun sijoitettulapsi muutti pois niin meidän piti tehdä päätös jatketaanko me vielä

sijaisperheenä. Me ollaan jo niin vahoja, että me ei siihen enään lähdetty. Tämän jälkeen me neuvoteltiin vastaanottoperhetoiminnasta Espoon kaupungin kanssa. (Perhe 6.)

Sijaisvanhemmaksi ryhtymistä pohditaan usein pitkäänkin omassa perheessä, ennen kuin haetaan sijaisvanhempien koulutukseen. Monet perheet toivat haastatteluissa esiin, että mieltävät ensiksi lähtevänsä pitkäaikaiseksi sijaisperheeksi. Tähän voi vaikuttaa lapsettomuus ja taloudellinen ennakoitavuus tai joku muu syy. Taloudellisempi varmuus tarkoittaa sitä, että pitkäaikaisemmat sijaisperheet saavat joka kuukausi tietyn korvauksen, kun taas vastaanottoperheillä korvaus määräytyy sen mukaan, kuinka paljon on lapsia hoidettavana ja kuinka paljon on vastaanottoperhe on tyhjillään. Moni asia vaikuttaa siihen, että ihmiset lähtevät sijaisvanhemmaksi ja siinä vaiheessa kaikille on sama koulutus. Vastaanottoperheeksi ryhdytään vasta koulutuksen jälkeen tai siihen suunnataan koulutuksessa.

4.2 Vastaanottoperheiden kokemuksia asiakastyöstä

Haastattelussa pyrin selvittämään, mitkä asiat vaikuttavat siihen, onko sijaisvanhempi omalla mukavuusalueellaan vai sen ulkopuolella asiakkaan kohtaamisessa. Määritin tutkimuksessa asiakkaaksi sijoitetun lapsen ja lapsen biologiset vanhemmat. Tutkimuksessa tutkin vastaanottoperheiden kokemuksia myös siitä, miten asiakasvanhempien avioero vaikuttaa käytännön työhön. Kaaviosta 1 saa kokonaisvaltaisen käsityksen, minkälaiset asiat vaikuttavat onko asiakas mukavuusalueella tai sen ulkopuolella. Mukavuusalueella tai mukavuusalueen ulkopuolella oleminen tarkoittaa sitä, millaisten asiakkaiden kanssa vastaanottoperheet osaavat työskennellä ja millaisten asiakkaiden kanssa heidän tarvitsee kehittyä.

Kaavio 1. Erilaiset asiakkaat sijaisvanhempien mukavuusalueella ja mukavuusalueen ulkopuolella

Mukavuusalueen kartoittaminen antoi tutkimukseen suunnan, mitä vastaanottoperheet kokevat osaavansa asiakastyössä ja millaisten asiat voivat tuoda vielä haasteita.

Kysyessäni, millaisten lasten kanssa on mukava ja helppo työskennellä ja mitkä asiat siihen vaikuttavat niin, perhe 4 antoi seuraavanlaisen vastauksen.

Ikä ei määrittele sitä onko lapsen kanssa helppo tai mukava työskennellä. Vauvat ovat tietenkin erikseen, koska ne ovat vielä niin viettomia mihinkään. Koen enemmänkin niin, että lapsen kanssa työskentelyyn vaikuttaa se miten lapsi on kiintynyt omiin vanhempiinsa. Jos lapsella on hyvä kiintymyssuhde omiin vanhempiinsa niin silloin sen huomaa, koska lapsella ei ole niin voimakasta tarvetta pyrkiä meidän omien lasten alueelle. Lapsen kiintymyssuhteen huomaa myös siitä, miten lapsi kiintyy meihin. Jos lapsella ei ole hyvää kiintymyssuhdetta omiin vanhempiinsa,

niin voi käydä siten että sijoitettulapsi puhuu meistä äitinä tai isänä ja se ei ole kuitenkaan tarkoitus. On myös helpompaa ja mukavempaa työskennellä sellaisen lapsen kanssa, jolla tunnemailma on tasapainossa, lapsi osaa jollain tasolla nimetä tunteitaan ja näyttää niitä. Myös lapsen kanssa työskentelyyn vaikuttavat lapsen biologiset vanhemmat. Jos vanhemmilla on edes jollain tasolla ymmärrys meidän tekemästä työstä ja näkee sen positiivisena niin silloin on helpompi olla lapsen kanssa, koska ei tarvitse olla koko ajan varpaillaan. (Perhe 4).

Jokaisessa haastattelussa nousi esiin, että lapsen ikä ei ole ainoa vaikuttava tekijä siihen, että lapsen kanssa olisi helppo työskennellä. Siihen vaikuttavat enemmänkin lapsen persoona ja se miten hän pääsee kiinni perheen arkeen ja rutiineihin. Tutkiessani mitkä asiat vaikuttavat siihen, että lapsen kanssa olisi haasteellista ja vaikeaa, tutkittavat nostivat esiin seuraavanlaisia asioita.

Epämiellyttävät tunteet nousevat itsellä esiin, jos ei saa autettua lasta tai että ei näe oman työnsä voimaannuttavan lapsen eheytymistä. Usein lapsi alkaa eheytymään vastaanottoperheessä, jonka huomaa käytöksen muutumisenä, nukkumisena tai ruokailussa. Toisinaan haastavaksi tekee sen, jos lapsi on sijoitettuna useamman kuukauden eikä millään tavalla sopeudu vastaanottoperheeseen. (Perhe 2).

Ihan edottomasti eniten sellaiset agressiiviset lapset. Arvaamattomat ja agressiiviset lapset, vaurioituneet tai siis todella vaurioituneet, jotka eivät osaa leikkiä, ei osaa näyttää tunteita tai sanottaa niitä. Tottakai siihen agressiivisuuteen liittyy lapsen ikä, että onko se lapsi 8 vuotias vai kaksi vuotias. Mun mielestä jos on vähänkään agressiivinen lapsi niin se ei kyllä kuulu perhehoitoon. Tai ainakaan sellaisiin koteihin missä on muita pieniä lapsia. (Perhe 5).

Haastavat ja vaikeat lapset, voivat olla hyvinkin traumaattisessa ympäristössä kasvaneita lapsia, joiden kuntouttaminen vaatii ammattilaisten apua. Tällaiset lapset voivat oireilla vastaanottoperheissä omalla käytöksellään. Kehitysvammaiset lapset voivat myös olla vaikeita tai haastellisia hoidettavia. Vastaanottoperheiden kodit tai muut tilat, eivät välttämättä sovellu kehitysvammaisten lasten hoitoon. Kehitysvammaisten hoito vaatii erilaisien ammatillisen otteen, johon vastaanottoperheillä ei välttämättä ole koulutusta. Kouluttamalla vastaanottoperheitä traumaattisen lapsen kuntoutumiseen lisää vastaanottoperheiden ammattitaitoa ja sitä kautta vastaanottoperheiden on

helpompi työskennellä traumatisoituneiden lasten kanssa. Tutkimuksessa käsittelin minkäläisten asiakasvanhempien kanssa on helppo tai mukava työskennellä ja mitkä asiat ovat siihen vaikuttavuustekijöinä.

Ehdottomasti sellaisten vanhempien kanssa jolla on edes vähäsen yhteistyö kykyä. Me ei olla niitä pahiksia jotka ottavat lapset pois vaan me työskennellään lapsen eteen ja lapsen parhaaksi. Niin helpottaahan se nyt ihan älyttömästi kun pystyy sopimaan tapaamisia ja niihin tullaan ajallaan ja sen sellasta. (Perhe 3).

Sanotaan niin että aikalailla kaikki, Olkoon ne vanhemmat niin kun mitä tahansa ja olkoon niissä sitten mikä tahansa vika, niin ne ovat tärkeitä niille lapsille, niin meidänkin pitää osata kunnioittaa sitä niissä rajoissa kun se on mahdollista (Perhe 6).

Asiakasvanhempien kanssa työskentelyyn kaikkein tärkeimmäksi nimettiin yhteistyökykyisyys. Jos vanhemmat pystyvät tekemään yhteistyötä, niin lapsen on helpompi hyväksyä sijoitus, eikä lapsi joudu ristiriitaan sijoituksesta vanhempien ja vastaanottoperheen välillä. Haastatteluissa tutkin mitkä asiat vaikuttavat siihen, että asiakasvanhemmat ovat haasteellisia tai vaikeita.

Yleisesti ottaen niin mielenterveys asiakkaat, jotka näkevät sen todellisuuden toisella tavalla, et tavallaan normaalin ihmisen kanssa sä voit sanoa et omena on omena mut sit kun sulla on mielenterveys asiakas, joka ei näe sitä omenaa omenana, niin se on jo tosi vaikeeta työskennellä, koska silloin hänen täytyy antaa hänen elää siinä omassa mailmassaan ja itse omassaan, niin sit vaan se lapsi voi muuttua toiseksi lapseksi siinä hetkessä kun se luovutetaan siihen äidin tai isän yhteyteen. (Perhe1).

Haastatteluissa nousi esiin, että vaikeana ja haasteellisena ovat sellaiset vanhemmat jotka vastustavat sijoitusta ja etsivät vikoja vastaanottoperheistä. Myös vanhempien aggressiivinen käyttäytyminen pelottaa vastaanottoperheitä. Tällöin yhteistyö on vaikeaa ja haasteellista. Lisäksi päihteitä käyttävät vanhemmat voivat olla arvaamattomia ja täysin ennakoimattomia, joten se tekee yhteistyöstä varovaisempaa. (Perhe 8 ja 5).

Tutkin miten asiakasvanhempien avioero vaikuttaa käytännön työhön. Sain haastatteluissa vastaukseksi kaikilta samanlaisen vastauksen. Käytännön työnä lapsen kuljettamisen lisääntymisenä, muuten avioero ei vaikuta käytännön työhön juurikaan. On kuitenkin huomioitavaa se, että jos vastaanottoperheessä

on samaan aikaan useita lapsia, joiden vanhemmat ovat riidoissa ja eronneet, niin autolla ajamisen määrä on hyvin suuri vastaanottoperheille. Esimerkkinä käytin perheen 6 vastausta kysymykseen.

Riippuu avioeron laadusta, jos on sopuisa avioero niin silloin vanhemmat pystyvät yhdessä työskentelemään lapsen eteen niin silloin se ei vaikuta juurikaan, mutta sitten on sellaisia vanhempia jotka eivät mahdu samaan huoneeseen niin ollaan kaikki neuvottelut erikseen ja pitää olla väli-aika että toinen mahtuu pois ennen kuin toinen tulee. Siinä se oikeastaan kolminkertaistuu se aika kun ollaan neuvottelussa. Moni asia niin kun tuplaantuu. Siinä sitten työmäärä tuplaantuu. (Perhe 6).

4.3 Vastaaottoperheiden kokemukset omasta työstään

Tutkin vastaanottoperheiden kokemuksia haatatteluissa, mikä on vastaanottoperheiden mielestä omassa työssä helppoa tai mukavaa ja mikä taas on vaikeaa tai haasteellista. Työn helppous rakentui vastaanottoperheiden kokemusten mukaan selkeästi seuraavanlaisiin seikkoihin: lasten kanssa työskentelyyn, turvallisen arjen tarjoamiseen ja tuottamiseen lapselle ja siihen että saa työskennellä kotona ja mukavaa on huomata lapsen kokonaisvaltainen kehitys.(Perhe 4,5). Myös vastaanottoperheet halusivat olla lapsen ääni lastensuojeluprosessissa. Tämä tarkoittaa sitä että vastaanottoperheet halusivat tuoda oman näkemyksensä siihen mikä on lapsen edunmukainen päätös suhteessa jatkosijoituspaikkaan. (Perhe 2).

Työn haasteellisuus ja vaikeus sai haastattelu vastauksissa paljon enemmän erilaisia näkemyksiä. Vaikeana koettiin se kun oman arjen aikataulut ei ole omassa käsissä, kun joutuu järjestämään monen sijoitetun lapsen tapaamisia Leppävaaran vastaanottoperhetoiminnan tiimin ja sosiaalityöntekijän kanssa (Perhe 1). Haasteellisena koettiin myös jos on sairaspäivällä, niin joutuisi hoitamaan myös sijoitetut lapset (perhe 7). Oman yksityisyyden menettäminen varsinkin silloin kun joutuu päivystämään. Silloin kun päivystää niin ei pysty harrastamaan tai tekemään mitään pidempi aikaisia reissuja, tämä on haasteellista. (Perhe 8). Työssä voi kokea helposti riittämättömyyttä, eikä pysty lupauksia antamaan sijoitetuille lapsille heidän seuraavasta sijoituspaikasta (Perhe 3). Kaksi perhettä vastasi kysymykseen vaikean lapsi asiakkaan

näkökulmasta. Erityislapsen kohtaamisesta ei ole mitään koulutusta ja pääasiassa sijoitetut lapset ovat erityistarpeisia. Pride-koulutus ei anna valmiuksia näihin asioihin eli nämä asiat pitäisi oppia kokemuksella. (Perhe 4.) Sellainen lapsi, jolla on käyttäytymishäiriöitä, joka oireilee paljon perheessä (Perhe 5). Muita haastavia tekijöitä, joita haastatteluissa noisi esiin oli sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus, sekä näkemys siitä, kun lastensuojelu ei toteudu, koska lasta kotiutetaan liian usein takaisin kotiin.

Keräsin opinnäytetyöhön vastaanottoperheiden näkemyksiä miten heidän työssä kehittymistä tuetaan. Aineistosta nousi selkeästi esiin vastaanottoperheiden kokemus työnohjauksesta. Jokainen vastaanottoperhe koki tärkeäksi työnohjauksen, joka järjestetään kuuden viikon välein. Työnohjaukset antavat paikan vastaanottoperheille puhua ja purkaa työn kuormittavuutta saada ammattilaisen ohjeistusta, sekä tuovat vastaanottoperheille kokemuksen, että he ovat tiimi ja sitä kautta he saavat vertaistukea toisiltaan. Haastatteluista nousi esiin myös se, että jonkun verran on kunnan järjestämää koulutusta, mutta ne on enemmän suunnattu sosiaalityöntekijöille ja muille ammattilaisille kuin vastaanottoperheille.

5 VASTAANOTTOPERHEIDEN TOIVOMA LISÄKOULUTUS

5.1 Mielenterveyskoulutus

Mielenterveyskoulutusta pidettiin tärkeänä koulutustarpeena, josta saataisiin kahdenlaista lisäkoulutusta. Ensimmäinen näkemys on mielenterveysongelmaisen lapsen tai nuoren hoidollinen koulutus ja toisena on se, miten kohdata mielenterveysongelmainen vanhempi. Vastaanottoperheiltä tuli myös pyyntöjä tarkemmista toiminta-ohjeista, kun asiakkaana on mielenterveysongelmainen. Kirjallisten ohjeiden puuttuminen nostaa vastaanottoperheiden epävarmuutta heidän työssään. Vastaanottoperheet kertoivat myös, että mielenterveysongelmaiset vanhemmat ovat usein haastavia ja täten on myös vaikea säilyttää oma erillisyys vanhemmista. Heidän on vaikea noudattaa sovittuja puhelin aikoja, eli he saattavat soittaa jatkuvasti ja voivat yhtäkkiä tehdä syytöksiä, jotka eivät pidä paikkaansa.

Yleisempiä mielenterveyshäiriötä meidän asiakas vanhemmilla ovat vakava masennus, kaksisuuntainen mielialahäiriö tai skitsofrenia. Haluaisin saada koulutusta siihen miten nämä sairaudet vaikuttavat lapsen kehitykseen ja miten voisin toimia että lapsen eheytyminen alkaisi. (Perhe 5).

Miten pitää kohdata eri mielenterveysongelmista kärsiviä vanhempia. Miten eri mielenterveysongelmat näkyvät käytännössä toimimisena. Saisin ymmärryksen mihin he kykenevät lasten hoidossa ja mikä on heiltä liikaa vaadittu. (Perhe 4).

Ammatillainen psykologi tai psykiatri esittelisi meille erilaisia mielenterveyshäiriötä ja miten ne näkyvät käytännössä. Saisimme ymmärryksen miten voisimme toimia ja auttaa. (Perhe 7).

5.2 Päihdekoulutus

Monissa vastauksia ilmeni samanlaisia näkemyksiä kuin mielenterveys ongelmien koulutustarpeessa. Miten vanhemman päihdeongelma näkyy lapsessa ja lapsen kehityksessä? Muun muassa tämän tyyppisiä pohdintoja haastatteluista nousi esiin. Perhe 6 vastasi kysymyksiin mielenterveyskoulutuksesta ja päihdekoulutuksesta yhtenäisesti.

Kaikki asiakkaat ovat yksilöitä, vaikka niillä olisi mikä sairaus tai ongelma ja ne asiat ilmenevät niissä aina eritavalla ja eri asioina. Vaikka olen tehnyt erilaisten ihmisten kanssa töitä, niin aina tulee uutta. Nämä aiheet voisivat olla pride täydennyskoulutukseen oivia, miten ongelmat näkyvät arjessa ja miten niiden kanssa pitää toimia. (Perhe 6).

Haastatteluista nousi esiin myös näkemyksiä siitä, että päihdeongelmaa kukaan ei myönnä vaikka se olisi ilmeistäkin. Mistä tämä johtuu ja miksi päihdeongelmaiset käyttäytyvät niin kuin ne käyttäytyvät. Millaiset ovat addiktiosta kärsivän yleispiirteet ja miten ne vaikuttavat lapsiin. (Perhe 2, Perhe 3, Perhe 7.)

Koulutus joka on asiantuntia lähtöistä ja fakta pohjaista. Päähteistä voisi aluksi olla puhuja huumeepoliisi, joka kävisi läpi eri päihhteitä ja niiden vaikutuksia, toisena asiantuntija voisi olla joku a-klinikalta kertomassa huumeitten käyttäjän elämästä ja miten päihdevanhempien toiminta vaikuttaa lapsen kehitykseen ja kasvuun. (Perhe 5.)

5.3 Lastensuojelun prosessi-koulutus

Pidemmän aikaa toimineet vastaanottoperheet, eivät kokeneet lastensuojelun prosessi koulutusaihetta, niin tärkeänä kuin ne vastaanottoperheet, jotka olivat olleet vähemmän aikaa vastaanottoperheinä. Osa vastaanottovanhemmista perusteli, sen miksi ei ole niin tärkeää siten, että heidän vastualueella on lapsen hoito, eikä päätöksen teko. Osa kertoi, että koska heillä on ollut sen verran paljon lapsia sijoitettuna, sen takia lastensuojeluprosessi on tuttu. Toisaalta osalta nousi kiinnostusta juuri tähän aiheeseen.

Miten sosiaalityöntekijät perustelevat huostaanoton ja millaisten vaikuttavat siihen. Koulutus toisi kokonaisvaltaisemman näkemyksen lapsenprosessiin ja päätöksen tekoon. Myös koulutuksessa voisi olla miten lasta koskevan päätöksen valitusprosessi etenee. (Perhe 8.)

Koulutusaiheena olisi sellainen missä selvitetään vastaanottoperheiden toimenkuva kaikkille osapuolille, lastensuojelun sosiaalityöntekijöille, heidän johtajille, toisille vastaanottoperheille, lasten vanhemmille ja muille yhteistyö tahoille.

Työn toimeenkuva selkiyttäisi kaikkille mitä vastaanottoperheet tekevät ja mitkä asiat eivät heille kuulu. Samaa koulutukseen uudet lastensuojelulait. (Perhe 6.)

5.4 Uskonmollinen ja kulttuurinen koulutus

Vastaanottoperheet pitivät monikulttuurisuuskoulutusta hyvänä ideana ja asiana. Perusteluina perheet käyttivät sitä, että koko ajan tulee enemmän lapsia sijoitukseen muista kulttuureista ja erilaisista uskonnollisista taustoista. Koulutuksessa olisi hyvä käsitellä millaisia sääntöjä tai rajoitteita eri uskonnot tai kulttuurit tuovat. Vastaanottoperheet kertoivat haastatteluissa, että tietävät jonkun verran esimerkiksi Islamista ja muslimien kulttuurisäännöistä, kuten sian lihan syönti. Perhe 1 kertoi kokemuksestaan muslimi taustaisesta lapsesta, joka ei kuunnellut naisten antamia ohjeita. Tällaisiin tilanteisiin olisi hyvä saada koulutusta. Perhe 8 toi näkemyksen koulutukselle miten voisi toimia ja tukea lapsen omaa uskonnollisuutta ja miten eri kulttuurit näkyvät lapsen kasvatuksessa.

5.5 Koulutuksen järjestäminen

Vastaanottoperheiden mukaan koulutusta järjestettäessä pitää ottaa moni asia huomioon. Vastaanottoperheillä on ollut negatiivisia kokemuksia aikaisemmista koulutuksista. Haastatteluissa nousi esiin, että koulutuksen ajaksi ei ole järjestetty sijoitettujen lasten hoitoa. Vastaanottoperheet ovat voineet osallistua koulutukseen, mutta he ovat joutuneet itse järjestämään sijoitettujen lasten hoitopaikat. Tähän osa vastaanottoperheistä haluaa ehdottomasti muutosta. Aikaisemmat koulutukset joihin vastaanottoperheet ovat voineet osallistua, on suunnattu sosiaalialan ammattilaisille, eikä suoranaisesti vastaanottoperheille tai sijaisvanhemmille. Toivomuksena osalla vastaanottoperhellä on, että koulutus mikä järjestetään olisi heille suunnattu. Tämä tarkoittaa sitä, että kouluttaja joka pitää koulutuksen tietäisi vastaanottoperheiden työstä, ja resursseista mihin vastaanottoperheet pystyvät.

Vastaanottoperheiden toiveena olisi, että koulutus järjestettäisiin arkipäivänä ja se olisi päiväsaikaan. Koulutus olisi seminaari-tyyppinen, missä olisi asiantuntija

luennoimassa aiheesta. Siinä voisi olla tilaa myös keskusteluille ja kysymyksille ja osana koulutuksesta voisi olla case-tyyppistä ongelmanratkontaa. Tutustumiskäyntiä ei koettu hyödyllisenä tai tarpeellisenä, koska se ei liity vastaanottoerheiden työhön.

Tulevana seurakunnan työntekijänä mietin miten seurakunta voisi olla järjestämässä koulutusta kunnalliselle sektorille. Seurakunnilla olisi mahdollisuus tarjota esimerkiksi tiloja koulutustilaisuuden järjestämiseen tai lerikeskuksia pidempi aikaiseen koulutukseen. Seurakunnilla on monenlaista toimintaa on lasten, nuorten, aikuisten ja vanhusten kanssa. Seurakunnat järjestävät myös omalle henkilökunnallensa koulutuksia. Voisiko koulutuksia pitää myös avointen ovien periaatteilla, jolloin kutsuttaisiin eri toimioita samalta alalta ja he saisivat päättää tulevatko he koulutukseen. Täten myös yhteistyö eri toimijoiden välillä voisi helpottua.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Tutkimus aineistosta saa tehtyä johtopäätöksiä, jotka käsittelevät vastaanottoperheiden kokemuksia erilaisista asiakkaista, sekä millaista lisäkoulutusta he kokevat tarvitsevansa. Tutkimustulokset, eivät anna yksityiskohtaisia tai erittäin tarkkoja vastauksia, joten tutkimuksen johtopäätökset ovat rakentuneet koulutustarvetta kuvaavaksi. Espoon vastaanottoperheiden lisäkoulutustarvetta ei ole aikaisemmin kartoitettu, eikä siitä ole tehty tutkimuksia. Sijaisvanhemmaksi ryhtymiseen ei vaadita ammatillista pohjakoulutusta perhehoitolain 2015 6§ mukakaan, mutta ennakkovalmennus on järjestettävä ja suoritettava.

Ennakkovalmennus on sijaisvanhemmille ja vastaanottovanhemmille pääpiirteittäin sama ja jos aikaisempi ammatti ei ole sosiaali-, terveys- tai kasvatusalalta, niin ennakkovalmennuksen merkitys korostuu. Tutkimus sai alkunsa vastaanottovanhemilta, jotka kokivat että he tarvitsisivat lisäkoulutusta. Tämä korostaa tutkimuksen tärkeyttä ja ajankohtaisuutta. Vastaanottoperheiden ammattillisen kasvu ja lisäkoulutus on henkilökohtainen ja perhekohtainen tarve. Koulutus tarpeeseen vaikuttaa aikaisemmin hankittu osaaminen ja aika kuinka kauan he ovat toimineet vastaanottoperheenä, eli kokemuksen tuoma osaaminen ja henkilökohtaiset ominaisuudet. Tutkimuksessa yllätävää oli, että aineistosta voi löytää samankaltaisia näkemyksiä ja kokemuksia, esimerkiksi millaiset asiakkaat koetaan vaikeaksi ja millaista koulutusta tarvitaan. Tutkimuksessa toinen huomattava asia oli, että jokainen vastaanottoperhe koki tarvitsevansa lisäkoulutusta.

Vastaanottoperheet kokivat, että työn mukavin ja voimaannuttavin puoli oli lasten ja nuorten kanssa työskentely. Työskentely tarkoitti turvallisen vanhemman roolia, sekä turvallisen kasvuympäristön tarjoamisen. Monessa haastattelussa nousi esiin myös tavallisen perheen arjen tarjoaminen sijoitetulle lapselle. Vastaanottoperheet näkivät myös oman työnsä tärkeyden lapsen oman eheytymisprosessin käynnistyttyä. Vastaanottoperheet kokivat tärkeimmäksi tueksi heidän työlleen työnohjauksen, vertaistuen ja Leppävaaran vastaanottoperhetoiminnan tiimin.

Asiakastyö on vastaanottoperheiden perustehtävä. Se sisältää sijoitetun lapsen ja lapsen vanhempien kanssa toimimisen. Tärkeimmäksi tekijäksi vanhempien kanssa tehtävästä työstä nousi esiin vanhempien yhteistyökykyisyys. Tämä tarkoitti että vastaanottoperheet kokivat voivansa tehdä työtään helpommin ja varmemmin, jos sijoitetun lapsen vanhemmat pystyvät yhteistyöhön, eikä näe vastaanottoperheitä uhkana heille. Jos biologiset vanhemmat näkivät vastaanottoperheet uhkana, niin yhteistyö heikkeni ja vastaanottoperheet kokivat vanhemmat haasteelliseksi. Vanhempien haasteellisuus tekijöiksi löytyi vanhempien mielenterveysongelmat, päihdeongelmat tai aggressiivinen käytös. Asiakasvanhempien avioero ei juurikaan vaikuta vastaanottoperheiden käytännön työhön. Ainoa asia minkä vastaanottoperheet nostivat avioerosta esille on se, että jos lapsi tapaa vanhempia eri aikaan, niin lapsen kuljettamista tulee enemmän. Vastaanottoperheet kokivat haasteellisiksi sellaiset lapset, jotka eivät ole perhesijoituskuuntoisia. Tällä vastaanottoperheet tarkoittivat lapsia jotka oireilevat voimakkaasti perheessä. Oireululla tarkoitettiin aggressiivista käytöstä toisia lapsia tai vanhempia kohtaan, sekä sitä että eheytyminen sijoituksen aikana ei lähtenyt käyntiin.

Tutkin vastaanottoperheiden lisäkoulutus tarvetta neljän erilaisen teeman kautta. Käsittelin koulutustarvetta mielenterveyden, päihdeongelmien, lastensuojelunprosessin sekä uskonnollisen ja kulttuurisen teeman kautta. Yksikään koulutus teema ei saanut täysin kielteistä vastaanottoa, mutta toiset nähtiin tärkeämpänä kuin toiset. Jokainen vastaanottoperhe koki mielenterveyskoulutuksen tärkeimmäksi koulutusnäkökulmaksi. Toiseksi ja kolmanneksi nousivat päihdekoulutus ja lastensuojelunprosessikoulutus ja vähiten tärkeämmäksi koulutusnäkökulmaksi nostettiin uskonnollinen ja kulttuurinen koulutus. Tämän johtopäätöksen pystyin tekemään aineistosta sillä perusteella miten vastaanottovanhemmat ideoivat ja kertoivat tarpeestaan lisäkoulutukselle. Samoin myös asiakkaiden haasteellisuus tekijät vaikuttivat siihen millaista koulutusta vastaanottoperheet kokivat tarvitsevansa, yksikään vastaanottoperhe ei nimennyt monikulttuurisia asiakkaita haasteelliseksi, kun taas moni nosti mielenterveysongelmalliset asiakkaat haasteellisiksi.

Opinnäytetyön yhteenvedona vastaanottoperheiden lisäkoulutustarpeesta on se, että vaikeimmaksi koetut asiakkaat tuovat myös lisäkoulutustarvetta. Jos

tavoitteena on tuottaa yksi lisäkoulutus niin tämän tutkimuksen perusteella se olisi mielenterveyteen liittyvä koulutus. Koulutus pitäisi sisällään tietoa eri mielenterveys häiriöstä, kuten masennuksesta, skitsofreniasta ja kaksisuuntaisesta mielialahäiriöstä. Tietoa siitä miten mielenterveysongelmat näkyvät ihmisten käyttäytymisessä ja miten mielenterveysongelmat rajoittavat yhteistyökykyä. Vastaanottoperheet pitivät myös todella tärkeänä näkökulmana koulutukselle sitä, miten vanhempien mielenterveysongelmat näkyvät lapsessa ja lapsen käytöksessä. Koulutuksessa olisi hyvä huomioida myös lapsen kuntoutuminen ja eheyttäminen, miten vastaanottoperheet voisivat omien resurssien mukaan sitä edistää.

Koulutusta toteuttaessa vastaanottoperheiden mukaan pitäisi ottaa huomioon aika koska koulutus on ja koulutuksen ajankohdaksi järjestettäisiin sijoitettujen lasten hoito. Koulutus olisi suunnattu ainoastaan vastaanottoperheille, jolloin koulutukseen osallistujia määrä olisi pienempi ja koulutus olisi intensiivisempi. Vastaanottoperheet toivoivat myös sitä että tilaisuus olisi seminaari tyyppinen, jossa olisi asiantuntijoita luennoimassa, myös kokemusasiantuntijoita toivottiin. Samalla koulutuksessa olisi tilaa keskusteluille ja kysymyksille.

Päihdekoulutusta vastaanottoperheet kokivat tärkeänä siten, että he halusivat saada lisää tietoa eri päihteistä ja niiden vaikutuksista ja miten ne näkyvät käyttäjässä. Toinen näkökulma oli että miten pitkään jatkunut vanhemman päihteiden käyttö näkyy lapsen kehityksessä ja kasvussa. Lastensuojelunprosessi koulutusta kokevat vastaanottoperheet nostivat esiin oman toimenkuvan selvittämisen kaikille lastensuojelussa työskenteleville tahoille. He nostivat myös esiin miten uusi lastensuojelulaki muuttaa heidän työtään ja selvennystä huostaanottoonprosessiin ja päätöksen valitusprosessiin. Uskonto ja kulttuurikoulutusta vastaanottoperheet näkivät hyödyllisenä mutta vähemmän tarpeellisenä. Jos uskonto ja kulttuuri koulutusta järjestettäisiin, niin vastaanottoperheet toivoisivat monikulttuurista koulutusta, jossa käytäisiin läpi uskonnollisia ja kulttuurisia rajoitteita ja sääntöjä, jotta ymmärrys kasvaisi erillaisia kulttuureita kohtaan.

7. POHDINTA

7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tekisin monia asioita toisin, jos aloittaisin sen tekemisen nyt uudelleen. Tutkimusta tehdessäni huomasin oman tutkimussuunnitelmani puutteellisuuden. Selkeämmin suunniteltu opinnäytetyö olisi helpottanut opinnäytetyön rakentamista johdonmukaisemmin. Kun idea varmistui, olisi kannattanut tutustua enemmän lähdekirjallisuuteen. Tämä olisi helpottanut haastattelun rakentamista ja olisin osannut laatia täsmällisempiä kysymyksiä ja niihin olisin saanut suurempia vastauksia. Haastatteluista tehdessäni huomasin ongelmat haastattelukysymysten kanssa. Liian moni haastattelukysymys oli liian samankaltainen ja haastatteltavilta tuli vastaukseksi että "enkö mä tähän vastannut jo". Esimerkiksi kysyin jokaisen erilaisen koulutustyyppin jälkeen, miten koulutus tulisi järjestää. Tämä kysymys olisi voinut olla kysymyksissä vain yhden kerran. Toinen ongelma haastattelukysymysten kanssa oli mukavuusalueella-sanon käyttö. Pyrkimyksenäni oli tutkia, millaisten asiakkaiden kanssa vastaanottoperheet osaavat työskennellä ja millaisten asiakkaiden kanssa on haastavaa toimia. Nämä kysymykset olisivat antaneet paljon selkeämmät vastaukset, joiden avulla olisi paremmin saanut käsityksen siitä, mihin koulutus kannattaisi suunnata. Aineisto kerättiin tutkijan ennako teemoittelulla mitä koulutusta vastaanottoperheet kokevat tarvitsevansa, siksi kysymyksissä oli mielenterveys, päihde, lastensuojelunprosessi ja uskonnon ja kulttuurin näkökulmat. Tutkimuksessa vastaanottoperheiden koulutustarve oltaisiin saatu paremmin esiin avoimilla haastattelukysymyksillä ja tämän jälkeen vastaukset oltaisiin teemoiteltu. Eettisyyttä huomioin tutkimuksessa analysoinnin avulla, siten että haastatteluvastauksista ei voi päätellä kuka on sanonut mitään. Anonymiteetti on tärkeä elementti, jonka olen tutkimuksessa huomioinut, koska tutkijana olen haastateltavilleni tämän luvannut.

Tutkimuksen luotettavuutta pohtiessani voin sanoa että jokaiselta haastateltavaltani olen kysynyt samat kysymykset. Aineisto on rakentunut samalla tavalla kaikkien kanssa. Olen analysoinut aineistoa objektiivisesti, vaikka aineiston keruussa minulla oli olettamuksia koulutustarpeesta.

Tutkimuksesta huomaa, että tämä on tutkijan ensimmäisiä tutkimuksia. Lähdekirjallisuuden vajavaisuus ja lähdekirjallisuuden vuoropuhelu on suppea. Tutkimuksen edetessä palautetta on antanut vain ohjaava opettaja, tähän olisi pitänyt kiinnittää enemmän huomiota ja esimerkiksi kysyä palautetta rohkeammin työelämän taholta.

7.2 Henkilökohtainen ammatillinen kasvu

Oma ammatillinen kasvaminen alkoi kun aloitin aineiston keruun ja perehdyin haastateltavien toimenkuvaan. En tiennyt mitään siitä prosessista miten päästään vastaanottoperheeksi tai mitä käytännön toimenkuva pitää sisällään. Tutkimusta tehdessäni olen syventynyt aiheeseen tarkemmin. Olen saanut haastatteluiden avulla kuulla työn monipuolisuudesta, sekä positiivisista ja negatiivisista puolista. Tutkimuksen aikana oma ammatillinen kasvuni näkyy tiedon ja ymmärryksen lisääntymisenä. Tulevana ammattilaisena osaan antaa tukea ja ymmärrystä sijaisvanhemmille paremmin, koska olen tutkimuksen ansiosta olen perehtynyt heitä koskeviin asioihin tarkemmin. Huomioita omista vahvuuksista ja heikkouksista tutkijana on huomattava, että olen enemmän tekijä kuin suunnittelija. Tutkimuksessa parempi suunnittelu olisi auttanut huomattavasti tutkimuksen tekemisessä. Tämän tutkimuksen tekeminen opetti valtavasti tekijäänsä seuraavaa tutkimusta ajatellen.

Vastaanottoperheillä on monenlaisia taustoja ja jokaisella on omat syynsä ja halunsa toimia vastaanottoperheenä, mutta huomattavaa oli myös, että osalle markkinoitiin vastaanottoperheeksi ryhtymistä Espoon kaupungin oman tarpeen vuoksi. Tutkimuksesta on varmasti hyötyä, niille jotka suunnittelevat toteuttavansa vastaanottoperheiden kouluttamista. Jatkotutkimus hankkeita voisi olla vastaanottoperheiden koulutuksen toteutus ja arvionti. Jäin tutkimuksen aikana pohtimaan erään vastaanottoperheen ideaa siitä, että pride-valmennukseen voisi tehdä täydennyskoulutuksen. Täydennyskoulutus voisi olla prosessinomanainen koulutus, joka alkaa nykyisellä pride-koulutuksella ja sen jälkeen olisi työssäolo jakso. Vuoden tai kahden työssäolon jälkeen tulisi täydennyskoulutus erillisillä teemoilla. Tämä voisi toimia valtakunnallisestikin.

7.3 Seurakunnan mahdollisuudet

Tulevana diakonina pohdin sitä, että seurakunnat pystyisivät tekemään enemmän yhteistyötä kunnan toimijoiden kanssa. Perustelen asiaa siten, että ammattitaito rakentuu yhtenäisen ammatillisenkoulutuksen, sekä yhtenäisten asiakkaiden kautta. Seurakunnilla on paljon erilaista toimintaa, josta vastaanottoperheet voisivat hyötyä tuellisesti. Seurakunta järjestää monenlaista vapaa- ajan toimintaa, kuten leirejä tai kerhoja. On kuitenkin huomioitava uskonnon vapaus, biologiset vanhemmat päättävät lapsensa uskonnollisesta kasvatuksesta ja siitä, miten se toteutetaan. Diakonit tapaavat erilaisia asiakkaita päivittäin ja osa heistä ovat jo kunnallisten palveluiden piirissä. Yhtenäinen koulutus voisi tukea molempia toimijoita ammatillisessa kasvussa. Seurakunnalla on paljon vapaaehtoisia, jotka voisivat olla avuksi lastenhoidossa, vaikkapa silloin jos vastaanottoperheet ovat koulutuksessa.

Espoon seurakunnissa tarjotaan erilaisia perheen tukemisen keinoja. Perheiden parissa tehtävä työ voi olla parisuhdetyötä, perheneuvontaa tai keskustelu apua vanhemmuuden jaksamisesta. (Espoon seurakunnat 2016 A.) Espoossa toimii seurakunnan perheasian neuvottelukeskus, jonka palvelut ovat käyttäjilleen maksuttomia. Sieltä saa ammatillista keskustelu apua elämän hankaluuksiin, lisäksi neuvotteluasian keskuksessa toimii erilaisia ryhmiä. Asiakkaaksi voi hakea henkilökohtaisesti, parina tai perheenä, eikä tarvitse olla evankelis luterilaisen kirkon jäsen. (Espoon seurakunnat 2016 B.)

Seurakunnan palveluita voisi hyödyntää vastaanottoperheet, jos he kokevat että tarvitsisivat lisä tukea omaan työhönsä. Samoin vastaanottoperheet voisivat ohjata biologisia vanhempia keskustelu avun piiriin. Diakonit voivat toimia myös biologisten vanhempien tukena lastensuojelu prosessista. Seurakuntien olisi mielestäni hyvä markkinoida ja verkostoitua kunnallisten toimioden kanssa tiiviimmin, koska molempien yhteiskunnallinen tavoite on sama, esimerkiksi ihmisten hyvinvointi yhteiskunnassa.

LÄHTEET

- Back-Kianmaa, Raili & Hakkarainen, Pirjo 2008, Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet ryhtyä sijaisvanhemmiksi. Teoksessa Jari Ketola (toim.) Perhehoito tekemisen ja tukemisen arvoista työtä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Espoon kaupunki 2016. Sijaisvanhemmuus A. Viitattu 12.07.2016.
[http://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/Lapsiperheiden_ palvelut/Lastensuojelu/Sijaishuolto/Mita_sijaisvanhemmuus_on\(35730\)](http://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/Lapsiperheiden_ palvelut/Lastensuojelu/Sijaishuolto/Mita_sijaisvanhemmuus_on(35730))
- Espoon kaupunki 2016. Lastensuojelu alueellasi B. Viitattu 02.09.2016.
http://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/Lapsiperheiden_ palvelut/Lastensuojelu/Lastensuojelu_ asuinalueellasi
- Espoon seurakunnat 2016 A. Perhe ja Parisuhde. Viitattu 01.10.2016
<http://www.espoonseurakunnat.fi/web/toiminta/perhe-ja-parisuhde>
- Espoon seurakunnat 2016 B. Kirkon perheneuvonta. Viitattu 01.10.2016
<http://www.espoonseurakunnat.fi/web/tukea/perheasiain-neuvottelukeskus>
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perhehoitolain muuttamisesta 2016 /HE86, 01.02.2016 viitattu 10.09.2016
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160086>
- Heinonen, Hanna 2011. Sadoissa verkoissa sukkulointia–kumppanuudet sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto. Löytyy myös: https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Sadoissa_verkoissa_sukkulointia_Kumppanuudet_sijaishuollossa.pdf
- Hirsjärvi, Sirkka, Hurme, Helena 2000, Tutkimus-haastattelu teemahaastattelun teoria ja käytäntö, Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko, Sajavaara, Paula 2010 Tutki ja kirjoita, Helsinki: Tammi.
- Lastensuojelulaki 2007/417, 13.4.2007 viitattu 15.06.2016
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelu>
- Lavikainen, Marjo; Puustinen-Korhonen, Aila & Ruuskanen, Kristiina, Lastensuojelun laatusuositus 2014 Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Perhehoitolaki 2015/263, 20.03.2015 viitattu 03.07.2016
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150263>
- Pesäpuu. Pride-valmennus 2010. Viitattu 12.07.2016.
<http://pesapuu.fi/piilosivut/sijaisvanhempienvalmennus/pride-valmennus/>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2012 Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi, Helsinki: Tammi.

LIITTEET

Liite 1 Vastaanottooperheiden toimeksiantosopimus

Liite 2 Vastaanottoperhetoiminnan esite

Liite 3 Haastattelu kysymykset

LYHYTAIKAISEN PERHEHOIDON TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Pvm

Tämän toimeksiantosopimuksen mukaisesti perhehoitaja ja perhehoitoa antava henkilö sitoutuvat noudattamaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain, lastensuojelulain, perhehoitolain, sosiaalihuoltolain sekä sosiaalihuollon asiakaslain säännöksiä.

Sosiaali- ja terveystoimi sitoutuu tukemaan perhehoitajaa kasvatuksellisten tavoitteiden toteutumisessa siten kuin tässä sopimuksessa tarkemmin sovitaan. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, lastensuojelulaki, sosiaalihuoltolaki ja perhehoitolaki.)

1 SOPIJAPUOLET

Perhehoidon järjestämisestä vastaava kunta	
Osoite	Postinumero ja -toimipaikka
Yhteyshenkilön nimi	Puhelinnumero
Perhehoitajan nimi	Henkilötunnus
Ammatti	Puhelinnumero
Muu perheessä asuvan lapsen hoitoon ja kasvatukseen osallistuvan henkilön nimi	Henkilötunnus
Osoite	Postinumero ja -toimipaikka

Perhehoitajan vastuutyöntekijä

Vastuutyöntekijä nimetään perhehoitajalle lapsikohtaisesti

2 PERHEHOIDOSSA OLEVA LAPSI

Lapsen nimi	Henkilötunnus
☐ Erillisillä päätöksillä sijoitettavat lapset	

3 SOPIMUKSEN SISÄLTÖ

3.1 PALKKIO

Perhehoitajalle suoritetaan palkkiota:

 Hoitopäivien mukaan euroa / päivä / lapsi

 Varallaolokorvaus (euroa / paikka / kuukausi) paikkaa

Vastaanottoperheessä voi enimmillään olla 3 paikkaa, kun yksi perhehoitaja on kotona oleva ja 5 paikkaa, kun molemmat perhehoitajat ovat kotona olevia, päätoimisia perhehoitajia.

Varallaolokorvauksen maksamisen edellytykset:

Vastaanottoperhe tarjoaa vähintään yhden hoitopaikan perhehoitona ja siihen soveltuvat tilat.

Perhekoti sitoutuu olemaan pelkästään Espoon perhehoidon käytössä.

Perhehoitaja sitoutuu tarjoamaan lapselle vastaanottoaikan ympärivuorokautisesti kaikkine viikonpäivinä lukuun ottamatta kohdassa 3.8 määriteltyä perhehoitajan oikeutta vapaaseen.

Perhehoitajan ja perhehoitoa antavan henkilön kanssa käydään vuosittainen keskustelu.

Osapuolten irtisanoessa toimeksiantosopimuksen, maksetaan varallaolokorvausta kaksi kuukautta irtisanomispäivästä. Kaupungin purkaessa sopimuksen varallaolokorvauksen maksu lakkaa välittömästi.

Pankkitili	Henkilö jolle palkkio suoritetaan
------------	-----------------------------------

3.2 KULUKORVAUS

Kulukorvaus sisältää korvauksen lapsen ja nuoren ravinnosta, asumisesta, harrastuksista, henkilökohtaisista tarpeista, matkakuluista, tavanomaisista terveydenhuollon menoista ja muista elatuksesta aiheutuvista tavanomaisista menoista.

Kulukorvaus maksetaan kalenterikuukausittain hoitopäiväilmoitusten mukaan.

Suoritettavan kulukorvauksen määrä (euroa / päivä / lapsi)

3.3 KÄYTTÖVARA

Lapselle kuukausittain maksettava käyttövara sisältyy kulukorvaukseen. Alle 15-vuotiaalle käyttövara maksetaan yksilöllisen tarpeen mukaan ja 15 vuotta täyttäneelle euroa kuukaudessa. Käyttövara ei suoriteta, jos nuori kykenee elättämään itsensä.

Perhehoitaja pitää kirjaa lapselle annettujen käyttövarojen maksamisesta ja antaa selvityksen niiden maksamisesta sosiaalityöntekijälle. (LsL 55§).

7 vuotta täyttäneelle lapselle tulee maksaa viikkorahaa. Viikkoraha sisältyy kulukorvaukseen.

3.4 KÄYNNISTÄMISKORVAUS

Käynnistämiskorvauksesta tehdään erilliset päätökset tarpeen mukaan.

3.5 KORVAUSTEN TARKISTAMINEN

Tässä sopimuksessa sovittuja korvauksia tarkistetaan voimassaolevan lainsäädännön ja ohjeiden perusteella.

3.6 LAPSEN OIKEUDET

Lapsella on oikeus:

- tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti
- myönteisiin ja läheisiin ihmissuhteisiin
- hyvään hoitoon ja kasvatukseen sekä lapsen ikään nähden tarpeelliseen valvontaan ja huolenpitoon
- turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön
- lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaavaan koulutukseen, ymmärrykseen, turvaan ja hellyyteen
- itsenäistymiseen sekä vastuullisuuteen ja aikuisuuteen kasvamisen tukemiseen ja edistämiseen
- yhteydenpitoon huoltajien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa

3.7 PERHEHOITAJAN OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET

Perhehoitajalla on oikeus:

- saada tukea hoito- ja kasvatustehtävissään
- saada tarvittavaa valmennusta, koulutusta ja työnohjausta
- saada hoito- ja kasvatustehtävästään hoitopalkkiota sekä korvauksia sovittulla tavalla
- tulla kuulluksi lapsen huoltoon liittyvissä kysymyksissä

Perhehoitaja sitoutuu:

- turvaamaan lapselle hyvän hoidon ja kasvatuksen sekä ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellisen huolenpidon ja valvonnan sekä edistämään lapsen edellä mainittujen oikeuksien toteutumista
- tukemaan ja edesauttamaan lapsen ja hänen vanhempiansa sekä muiden hänelle läheisten henkilöiden välistä yhteydenpitoa siten kuin asiakassuunnitelmassa on sovittu
- olemaan yhteistyössä sosiaali- ja terveyslautakunnan ja sen alaisten työntekijöiden kanssa lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä asioissa
- pitämään salassa lapsesta ja hänen vanhemmistaan sekä muista hänelle läheisistä henkilöistä saamia tietoja (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista)
- olemaan luovuttamatta lasta perhekodista ilman sosiaali- ja terveyslautakunnan suostumusta
- ilmoittamaan perhehoitoon liittyvissä olosuhteissa tapahtuneista muutoksista sekä kertomaan aikomuksestaan ottaa perhehoitoon muita henkilöitä
- osallistumaan perhehoidon lasta koskeviin neuvotteluihin Espoossa
- kuljettamaan lasta sovituille tapaamisille ja käynneille
- mahdollisen uuden sijaishuoltopaikan tutustumisajan kuljetuksiin
- osallistumaan Espoon vastaanotto-perhetoiminnan täydennyskoulutuksiin

3.8 PERHEHOITAJAN OIKEUS VAPAASEEN

Perhehoitajalle kertyy vapaata kaksi arkipäivää kutakin sellaista kalenterikuukautta kohti, jona hän on toiminut tämän toimeksiantosopimuksen nojalla vähintään 14 vrk perhehoitajana (max. 24 arkipäivää / vuosi, sisältäen lauantait). Vapaa voidaan toteuttaa vähintään viikon mittaisena yhtäjaksoisena vapaana. Vapaan pitämisestä tulee sopia kaksi kuukautta ennen sen alkamista mahdollisten sijaisjärjestelyjen vuoksi.

Perhehoitajalle maksetaan vapaan korvauksena vuosittain yhden kuukauden keskimääräinen hoitopalkkio, joka määräytyy edeltävän vuoden 1.7.–30.6. välisenä aikana kertyneistä hoitopalkkioista.

3.9 KOULUTUS JA TUKI

Sosiaali- ja terveystoimi vastaa perhehoitajalle ja muulle perhehoitoa antavalle henkilölle annettavasta tarpeen mukaisesta valmennuksesta, ohjauksesta ja koulutuksesta.

Toteuttamistavat ovat: koulutustilaisuudet, ohjaustilanteet, yhteydenpito puhelimitse, kotikäynnein ja toimistotapaamisin, ryhmämuotoinen sekä harkinnalla yksilötönohjaus.

3.10 MUUT TUKITOIMET

Lapsikohtaisesta sosiaalityöstä vastaavat lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijät.

Päätoimisen perhehoitajan hyvinvointi- ja terveystarkastukset.

3.11 MUUT ASIAT

Vastaanottoperhehoitaja sitoutuu tämän sopimuksen nojalla toimimaan vain vastaanottoperheenä (samanaikaisesti sijaisperheenä toimiminen ei ole pääsääntöisesti mahdollista).

ESPOON KAUPUNKI • PERHE- JA SOSIAALIPALVELUT, LASTEN ERITYISPALVELUT/PERHEHOITO • PL 213, 02070 ESPOON

4 SOPIMUKSEN IRTISANOMINEN

Molemmat osapuolet voivat irtisanoa sopimuksen päättymään kahden (2) kuukauden kuluttua siitä, kun sopijapuoli on saanut tiedoksi irtisanomista koskevan ilmoituksen/päätöksen.

Irtisanomisen katsotaan toimitetuksi kaupungin puolelta, kun sitä koskeva päätös on saatettu tiedoksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksaantitodistukseen merkittynä aikana. Mikäli päätös on lähetetty tavallisella kirjeellä, katsotaan asianosaisen saaneen päätöksestä tiedon 7 päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä.

Perhehoitajan puolelta irtisanominen katsotaan toimitetuksi, kun tätä koskeva kirjallinen ilmoitus saapuu viranomaisille.

5 SOPIMUKSEN PURKAMINEN

Irtisanomisajasta riippumatta sosiaali- ja terveystoimi voi purkaa sopimuksen välittömästi, jos hoito todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi. Mikäli perhehoidossa oleva puute on korjattavissa, on sosiaali- ja terveystoimen varattava kohtuullinen määräaika tämän puutteen korjaamiseksi. Tällöin purkamisoikeuden edellytyksenä on, että puutetta ei ole kehotuksesta huolimatta korjattu määräajassa. Päätöksen tiedoksiannossa sovelletaan kohtaa 4 (Sopimuksen irtisanominen).

Sopimus katsotaan heti purkautuneeksi, kun sitä koskeva päätös on saatettu tiedoksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedonsaantitodistukseen merkittynä aikana. Mikäli päätös on lähetetty tavallisella kirjeellä, katsotaan asianosaisen saaneen päätöksestä tiedon seitsemän (7) päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä.

6 SOPIMUKSEN VOIMASSAOLO

Sopimus on voimassa kun sopijaosapuolet ovat sen allekirjoittaneet. Tämän sopimuksen mukainen perhehoito toteutetaan lapsikohtaisilla erillisillä päätöksillä.

Sopimus on voimassa

toistaiseksi alkaen (pvm):

määräajan (nn kk vvvv–nn kk vvvv):

7 RIKOSREKISTERIOTTEET

Rikosrekisterilain 6. §:n 2. momentin mukaiset rikosrekisteriotteet on nähty (pvm)

8 ALLEKIRJOITUKSET

Tätä sopimusta liitteineen on tehty		kappaletta, yksi kullekin sopijapuolelle.
Paikka ja päivämäärä	Perhehoidon järjestämisestä vastaavan allekirjoitus ja nimenselvennys	
Paikka ja päivämäärä	Perhehoitajan allekirjoitus ja nimenselvennys	
Paikka ja päivämäärä	Muun perhehoitoa antavan henkilön allekirjoitus ja nimenselvennys	

Käyntiosoite:

Vastaanottoperhetoiminnan tiimi

Veräjäkallionkatu 3

02650 Espoo

Postiosoite:

PL 65216

02070 ESPOON KAUPUNKI

VASTAANOTTOPERHE- TOIMINTA

VASTAANOTTOPERHETOIMINNAN TIIMI

Tiimin tehtävänä on vastaanottoperheisiin sijoitettujen lasten tilanteen arviointi ja työskentely perheiden kanssa. Lisäksi toimintaan kuuluu pitkäaikaisesti sijoitettujen lasten ja heidän vanhempiensa tapaamisten tukeminen.

TOIMINTA JA TYÖSKENTELY

Jokaiselle lapselle nimetään tiimistä omaohjaajapari, joka työskentelee perheen kanssa. Työpari on tiiviissä yhteydessä lapsen vanhempiin, vastaanottoperheeseen ja sosiaalityöntekijään sijoitusprosessin aikana.

Työskentelyprosessiin kuuluu

- lapsen ja vanhempien tapaamiset
- perhetapaamiset
- omaohjaajatunnit
- neuvottelut yhteistyötahojen kanssa.

Lapset sijoitetaan vastaanottoperheisiin joko kiireellisesti (Lsl 38§) tai avohuollon tukitoimena (Lsl 37§).

Vastaanottoperheen tärkein tehtävä on huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijoituksen aikana. Lapsi elää säännöllistä arkea vastaanottoperheessä ja lapsi jatkaa vastaanottoperheestä kasiin omassa päiväkodissa, koulussa ja harrastuksissa käymistä.

Tiimi tekee yhteistyötä vastaanottoperheiden kanssa ja tukee heitä heidän työssään.

PITKÄAIKAISESTI SIOJITETTUJEN LASTEN TAPAAMISET

Tiimin toimintaan kuuluu myös huostaanotettujen, pitkäaikaisesti sijoitettujen lasten ja heidän vanhempiensa tapaamisten tukeminen.

ASIAKASTYÖN DOKUMENTOINTI

Tiimi dokumentoi tehdyn asiakastyön asiakastietojärjestelmään. Kirjattujen dokumenttien sisältö perustuu tosiasioihin ja havaintoihin. Sijoituksen aikana sekä omaohjaajat että vastaanottoperheen vanhemmat tekevät havainnointia. Vanhemmilla on oikeus tehdä rekisteritietojen tarkastuspyyntö.

Liite 3

HAASTATTELUN RUNKO

Tausta

Onko teillä omia lapsia?
Montako paikkaa teillä on sijaislapsille?
Kuinka kauan olette toimineet vastaanottoperheenä?
Mitkä asiat saivat teidät lähtemään vastaanottovanhemmiksi?
Millainen pohjakoulutus vastaanottovanhempana toimimiseen teillä on?
Missä ammatissa olet ennen työskennellyt?

Asiakas näkökulma

Millaiset lapsi asiakkaat ovat teidän mukavuusalueella?
Millaiset lapsiasiakkaat ovat mukavuusalueen ulkopuolella?
Millaiset vanhemmat ovat teidän mukavuusalueella?
Millaiset vanhemmat ovat teidän mukavuusalueen ulkopuolella?
Miten asiakasvanhempien avioero vaikuttaa teidän käytännön työhön?

Oman työn näkökulma

Mikä työssänne on mukavaa ja helppoa?
Mikä työssänne on haasteellista tai vaikeaa?
Miten teidän pitäisi kehittyä tässä työssä?
Miten teidän kehittymistä työssä tuetaan?
Millainen koulutus olisi teille hyödyllistä?

Koulutuksen näkökulma

Millainen mielenterveys koulutus olisi tarpeellista?
Miten koulutus tulisi järjestää?

Millainen päihdekoulutus olisi tarpeellista?
Miten koulutus tulisi järjestää?

Millainen uskonto- ja kulttuurikoulutus olisi tarpeellista?
Miten koulutus tulisi järjestää?

Millainen lasten suojelun prosessi koulutus olisi tarpeellista?
Miten koulutus tulisi järjestää?